

HET STUDIEJAAR 1970-1971

REDE

UITGESPROKEN OP 6 SEPTEMBER 1971
BIJ HET EINDE VAN HET STUDIEJAAR
1970-1971 DOOR DE RECTOR MAGNIFICUS

Prof. Mr. J. M. POLAK

*Mijne Heren Leden van het Bestuur van de Landbouwhogeschool,
Dames en Heren,*

Op dit ogenblik zijn mijn collega's bezig met een soortgelijke taak als ik nu moet vervullen. Zij doen mededeling van de lotgevallen van hun universiteit of hogeschool over het afgelopen studiejaar. De teksten van onze voordrachten zijn aan de pers toegezonden en in de avondbladen kunt U lezen wat wij er van vinden.

Niet alle rectoren staan overigens achter de kathedr. Er zijn er die met een schriftelijke mededeling volstaan. Mijn relativisme gaat zover dat ik voor beide standpunten goede argumenten kan aanvoeren. Als ik toch met overtuiging op dit punt aan de traditie betekenis blijf toekennen, is dat vooral omdat ik het waardevol vind dat er gelegenheden zijn waarbij wij allen bijeen kunnen zijn en elkaar kunnen ontmoeten. En ik denk dan ook aan de receptie die op deze voordracht volgen zal waarvoor het oude en nieuwe College van Rector en Assessoren U gaarne uitnodigen. Wel heb ik de vrijheid genomen in zoverre van de traditie af te wijken en er mede rekening te houden dat U ook een schriftelijke tekst zal worden toegezonden, dat ik mij in dit gesproken woord zoveel mogelijk beperk tot een zakelijk relaas. U wilt wel van mij aannemen dat dit niet geschiedt omdat ik geen waarde toeken aan persoonlijke feiten en omstandigheden. Voor zoveel nodig zal de schriftelijke tekst het tegendeel aantonen. Maar ik vind dat men in een bijeenkomst als deze met een zo gemengde samenstelling niet te veel aandacht mag besteden aan wat slechts voor enkelen interessant kan zijn.

* Aan het begin van dit overzicht over het studiejaar 1970-1971 wil ik diegenen gedenken, die de hogeschoolgemeenschap dit jaar door de dood ontvielen.

Op 1 oktober 1970 overleed de heer G. J. Weernekens, fotograaf A 2e klasse bij de Afdeling Landmeetkunde, die sinds augustus 1948 in dienst van de Landbouwhogeschool was.

Nog vrij onverwacht overleed op 1 februari 1971 de lector in de weg- en waterbouwkunde, ir. G. Hekket, die sinds oktober 1958 aan de hogeschool verbonden was.

Op 2 mei 1971 kwam de student J. A. M. Klaassen, die zich voorbereidde op het kandidaatsexamen in de richting cultuurtechniek, door een noodlottig ongeval om het leven.

* De lotgevallen, vermeld op bladzijde 3 t/m 8 (kleine letter), behoren tot het deel van de tekst, dat bij het uitspreken van de rede niet werd vermeld.

De oud-hoogleraar, prof. ir. S. Hartmans, die van 1949 tot 1964 de leerstoel in de zuiveltechnologie bezette, overleed op 13 mei 1971.

De emeritus-hoogleraar Wieger Bruin overleed op 13 juni j.l. Prof. Wieger Bruin was van 1947 tot 1958 als buitengewoon hoogleraar in de bouwkunde en de stedenbouwkunde aan de hogeschool verbonden.

Op 27 juni overleed de wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Landbouwscheikunde, mej. dr. H. J. W. de Widt.

Ten aanzien van de samenstelling van het Bestuur van de Landbouwhogeschool in het afgelopen cursusjaar kan ik nog het volgende mededelen.

Op zijn verzoek werd de Voorzitter van het Bestuur, ir. A. P. Minderhoud, met ingang van 1 december 1970 om gezondheidsredenen van zijn functie ontheven. Ir. Minderhoud verklaarde zich bereid nog enige tijd op te treden als voorzitter van enkele commissies. Voor hetgeen ir. Minderhoud in de afgelopen jaren voor de Landbouwhogeschool heeft verricht zijn wij hem zeer veel dank verschuldigd. Prof. dr. ir. P. Buringh, hoogleraar in de tropische bodemkunde, werd bereid gevonden voor een interim-periode van 1 december 1970 tot uiterlijk september 1972 de functie van Voorzitter van het Bestuur van de Landbouwhogeschool over te nemen.

In verband hiermede is prof. Buringh met ingang van 1 december 1970 tijdelijk van zijn leeropdracht ontheven. De benoeming van prof. Buringh tot Voorzitter van het Bestuur bracht mede, dat in de hierdoor ontstane vacature van Conector moest worden voorzien. Prof. dr. ir. J. P. H. van der Want werd als zodanig door de Senaat aangewezen.

Voorts wees de Senaat prof. dr. J. Lyklema voor het nieuwe studiejaar 1971-1972 aan als Secretaris en prof. dr. Th. Stegenga als Assessor. Namens de Senaat moge ik de dank van velen tot uiting brengen, dat de benoemden, ondanks het feit dat zij in eigen vakgebied en anderszins reeds zwaar belast zijn, toch het op hen gedane beroep hebben willen aanvaarden.

Aan prof. dr. D. J. Doeglas werd met ingang van 1 oktober 1970 in verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd ontslag als hoogleraar in de aardkunde, delfstofkunde en gesteenteleer verleend. Bij die gelegenheid ontving hij de onderscheiding van Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Het personeel van het laboratorium voor bodemkunde bereidde de scheidende hoogleraar in intieme labor een feestelijk afscheid.

Op 16 november 1970 nam de heer G. Jonkers, tuinman bij het Biologisch Station te Wijster, afscheid van de Landbouwhogeschool wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Vermelding verdient, dat dr. ir. J. Schuylenborgh, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Bodemkunde, met ingang van 1 september 1970 werd benoemd tot gewoon lector aan de Universiteit van Amsterdam om onderwijs te geven in de fysisch-geografische bodemchemie en de bodemfysica.

Ik kom thans toe aan een aantal onderwijsvoorzieningen, waarvan er enkele reeds genoemd werden door mijn ambtsvoorganger in zijn rede van 7 september 1970.

Prof. dr. J. W. Tesch, die sinds 1 januari 1959 als buitengewoon hoogleraar in de algemene en sociale gezondheidszorg aan onze hogeschool verbonden was, werd met ingang van 1 september 1970 benoemd tot gewoon hoogleraar.

Dr. ir. M. Flach, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Tropische Plantenteelt, die reeds eerder belast was met het geven van onderwijs in bijzondere delen van de tropische landbouwplantenteelt, werd met ingang van 1 januari 1971 benoemd tot gewoon lector in de tropische plantenteelt. Hiermede is voorzien in de vacature welke ontstond bij het vertrek van ir. G. G. Bolhuis in september 1968.

Dr. ir. J. G. Th. Hermsen, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Plantenveredeling, werd met ingang van 1 februari 1971 benoemd tot gewoon lector in de plantenveredeling.

Dr. ir. P. C. van den Noort, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Algemene Landhuishoudkunde, is met ingang van 1 maart 1971 benoemd tot gewoon lector in de algemene landhuishoudkunde.

Dr. E. H. Kampelmacher, Hoofd van de Afdeling Levensmiddelen- en Wateronderzoek van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid te Bilthoven werd met ingang van 1 april 1971 benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de voedingsmiddelenmicrobiologie en -hygiëne aan de Landbouwhogeschool.

Prof. dr. ir. J. Bennema, die sinds november 1969 als buitengewoon hoogleraar in de luchtfoto-interpretatie voor de bodemkunde aan de Landbouwhogeschool verbonden was, werd met ingang van 1 juni 1971 benoemd tot gewoon hoogleraar in de tropische bodemkunde, waarmede in de tijdelijke vacature ontstaan door de benoeming van prof. Buringh tot Voorzitter van het Bestuur, is voorzien.

Dr. J. D. de Jong, lector in de sedimentaire geologie aan de Rijksuniversiteit te Leiden, werd met ingang van 1 juli 1971 benoemd tot gewoon hoogleraar in de geologie aan onze hogeschool. Hiermede is voorzien in de door het aftreden van prof. dr. D. J. Doeglas ontstane vacature.

Dr. A. K. Constandse, Hoofd van de Afdeling Onderzoek bij de Rijksdienst IJsselmeerpolders, is met ingang van 1 juli 1971 benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de sociaal-wetenschappelijke grondslagen van de urbane planologie.

Dr. A. Th. J. Nooij, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Sociologie en Sociografie, werd met ingang van 1 juli 1971 benoemd tot gewoon lector ten behoeve van het onderzoek en onderwijs in de methoden en technieken van het sociale onderzoek.

Aan dr. L. van der Plas, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Bodemkunde en aan dr. J. M. G. van der Poel, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Agrarische Geschiedenis, werd per 1 juli 1971 de persoonlijke rang van lector toegekend.

Ir. M. M. G. R. Bol, hoofd van de hoofdafdeling bosbouw van de Stichting Bosbouwproefstation „de Dorschkamp” te Wageningen, werd met ingang van 1 augustus 1971 benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de bosbouwtechniek.

Mr. D. A. van der Linde, Raadsheer bij de Hoge Raad der Nederlanden, is voor het tijdvak van 1 september 1971 tot 1 januari 1973 benoemd tot docent in de rechts- en staatswetenschappen van de westerse gebieden.

Dr. G. F. Wilmink, raadsadviseur in algemene dienst bij het Ministerie van Landbouw en Visserij, met als taak het behandelen van problemen op het gebied van de voeding, voedingsresearch en voedingsmiddelen, werd voor de periode van 1 januari 1971 tot 1 juli 1971 belast met het verzorgen van het onderwijs in de wetgeving op het gebied van levensmiddelen.

In verband met zijn gezondheid heeft de docent in de Engelse taal de heer A. H. Limburg, verzocht om ontheffing van zijn taak met ingang van 1 september 1970. Ten einde in dit onderwijs te voorzien werd de wetenschappelijk hoofdmedewerker, tevens hoofd van het talenpracticum, drs. F. M. Defesche, gedurende het studiejaar 1970-1971 belast met het onderwijs in de Engelse taal.

Prof. dr. H. Klomp, gewoon hoogleraar in de algemene dierkunde, heeft te kennen gegeven dat de door hem bezette leerstoel met ingang van een nader te bepalen datum vacant zal worden. In verband hiermede zullen, naast het reeds gedane voorstel ter voorziening in het lectoraat in de algemene dierkunde, nadere voorstellen met betrekking tot de bezetting van de gewone leerstoel in de algemene dierkunde gedaan worden.

Verder kunnen voorstellen verwacht worden met betrekking tot de benoeming van een lector in de plantkunde.

De Minister van Landbouw en Visserij heeft zich voorts kunnen verenigen met de voorstellen dezerzijds tot instelling van een gewone leerstoel in de wijs-

begeerte, waarover de Senaat inmiddels een voorstel heeft gedaan aan het Bestuur van de Landbouwhogeschool.

De Minister van Landbouw en Visserij verleende voorts machtiging tot het doen van voorstellen voor de benoeming van een buitengewoon docent in de werkingsmechanismen van insecticiden en de daarmee samenhangende verschijnselen van resistentie, die bij insecten zijn waargenomen.

Machtiging werd eveneens ontvangen tot het instellen van een leerstoel toxicologie en voor de benoeming van een lector in de informatica, die tevens directeur van het rekencentrum zal zijn. Voorstellen ten aanzien van dit lectoraat worden thans uitgewerkt.

Verder worden voorstellen verwacht inzake de benoeming van een gewoon hoogleraar in de algemene en vergelijkende dierfysiologie.

Door de Faculteit der Landbouwwetenschappen zijn voorstellen gedaan om te komen tot de instelling van een lectoraat in de fysische en kolloïdchemie, waarvoor inmiddels door de Minister van Landbouw en Visserij machtiging werd verleend.

Door een commissie uit de Senaat worden voorstellen bestudeerd, welke dienen te leiden tot voorziening van het onderwijs in de plant-oecologie.

Door de Senaat en het Bestuur werden voorstellen gedaan om te voorzien in de benoeming van een buitengewoon hoogleraar in de kennis van de luchtverontreiniging aan de Landbouwhogeschool, in het kader van voorzieningen ten behoeve van het onderwijs in de nieuwe studierichting milieuhygiëne.

Een commissie werd ingesteld om voorstellen te doen ter benoeming van een docent in de hydrobiologie.

In de Faculteit der Landbouwwetenschappen is de wens naar voren gekomen tijdig te voorzien in de benoeming van een opvolger van prof. dr. H. J. den Hertog, wanneer deze zijn ambt het komende jaar zal neerleggen. Een voorstel te dien aanzien werd inmiddels geformuleerd en aan het Bestuur aangeboden.

Het eveneens in het komende jaar te verwachten vertrek van de lector in de wiskundige proeftechniek, ir. S. H. Justesen, gaf aanleiding tot het instellen van een commissie, die van advies zal dienen inzake de voorziening in het onderwijs in de wiskundige statistiek.

Eveneens werd een commissie ingesteld die advies zal uitbrengen inzake de wenselijkheid van voorzieningen voor het onderwijs in de optimaliseringstechnieken.

Bij de bespreking in de Faculteit der Landbouwwetenschappen over het advies inzake het onderwijs in de fytofarmacie is gesteld, dat het vraagstuk van de chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en de toepassing daarvan door een afzonderlijke commissie diende te worden onder ogen gezien. In verband hiermede werd de commissie van advies inzake onderwijs voor de toepassing en werkingsmechanismen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen ingesteld, welke reeds een eerste advies uitbracht.

De Faculteit heeft het afgelopen jaar van gedachten gewisseld over het rapport van de Werkgroep „remote sensing”, dat de introductie van dit vakgebied aan de Landbouwhogeschool bepleitte. Een samenwerking met de Niwars (Netherlands Interdepartmental Working Group for the Application of Remote Sensing) bracht aan het licht, dat het wellicht nodig is dit onderwijs op een getemporiseerde manier te verwezenlijken in samenwerking onder andere met de Stichting voor Bodemkartering, het Internationaal Instituut voor Luchtkartering en Aardkunde te Delft, het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut te De Bilt en Rijkswaterstaat.

Van de Minister van Landbouw en Visserij werd machtiging ontvangen voor de instelling van een buitengewoon docentschap in de luchtfoto-interpretatie voor de bosbouw.

Door de Senaat werd aan het Bestuur geadviseerd maatregelen te doen treffen tot instelling van een tijdelijk buitengewoon docentschap in de humaan-

biologische en pathologische aspecten van de voeding, zulks ten behoeve van de studenten die zich in de richting voeding wensen te specialiseren.

Inmiddels is een faculteitscommissie belast met het uitbrengen van advies inzake het onderwijs in de voeding en voedselbereiding, met het oog op het voorgenomen vertrek van prof. dr. C. den Hartog aan het eind van het komende studiejaar.

De wenselijkheid van het treffen van voorzieningen voor onderzoek en onderwijs op het gebied van de visserij en de visteelt wordt momenteel door een commissie uit de Faculteit der Landbouwwetenschappen bestudeerd.

Door de Senaat werd een advies uitgebracht over de instelling van een buitengewoon lectoraat in de leer van de energiehuishouding der dieren.

Een aantal onderscheidingen vielen aan leden van de hogeschoolgemeenschap ten deel.

De Senatus Contractus van de Rijksuniversiteit te Utrecht heeft in zijn vergadering van 11 maart 1971 besloten aan prof. drs. A. M. Frens het doctoraat honoris causa in de diergeneeskunde te verlenen. De ere-promotie zal plaatsvinden in december a.s. bij gelegenheid van de herdenking van het 150-jarig bestaan van het diergeneeskundig onderwijs in Nederland.

Prof. dr. ir. C. T. de Wit, buitengewoon hoogleraar in de theoretische teeltkunde, werd benoemd tot lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij van Wetenschappen; deze benoeming werd met ingang van 1 juni door Hare Majesteit de Koningin bekrachtigd.

De Unilever Chemieprijs 1970 werd op 23 oktober 1970 uitgereikt aan de student J. T. C. Böhm, die voor zijn ingenieursstudie een onderzoek verrichtte naar de isolatie en de zuivering van het enzym pectine-transeliminase uit een handels-enzympreparaat.

Ter gelegenheid van de dies natalis van de Landbouwhogeschool werd aan dr. ir. P. Gruys de prijs van het Landbouwhogeschoolfonds toegekend voor zijn publikatie: „Growth in *Bupalus pinarius* in relation to larval population density”.

Aan de viering van de 53e herdenking van de Stichtingsdag van de Landbouwhogeschool werd een ander karakter gegeven dan wij tot nu toe gewend waren.

Na de opening des ochtends vond de uitreiking van de prijs van het Landbouwhogeschoolfonds plaats, waarna prof. dr. ir. F. Hellinga een boeiende lezing hield onder de titel: „Schering en inslag van de Wageningse studieprogramma's”.

's Middags werden 3 lezingen gehouden, met daarop aansluitende discussies, te weten door dr. J. C. Zadoks over „Toepassingsmogelijkheden van moderne luchtopname-technieken (remote sensing) in Nederland”; door de journalist A. de Kool over „Popularisering van het wetenschappelijk onderzoek in Wageningen” en door ir. A. Kannegieter over „De opzet van een onderzoek-project in de tropen”.

Met de gebruikelijke receptie in de Aula werd de viering van de dies-natalis besloten.

Bouwactiviteiten

In het studiejaar 1970-1971 is de uitbreiding van laboratorium en bedrijfsgebouw met bijbehorende dienstwoningen voor de afdeling Landbouwplantenteelt en Graslandcultuur gereed gekomen.

Er is een aanvang gemaakt met de volgende objecten: het gebouw voor maatschappijwetenschappen „De Leeuwenborch” aan de Hollandseweg;

het Centrum Technologie op De Dreyen voor de afdelingen Levensmidde-
lentechnologie en -chemie, Zuivelbereiding en Melkkunde en Waterzuivering;

het complex aan de Nieuwe Kanaalweg voor de afdelingen Cultuurtechniek, Weg- en waterbouwkunde en Irrigatie en Hydraulica;
 uitbreiding van het Laboratorium Microbiologie aan de Hesselink van Suchtelenweg;
 het sportveldencomplex in het Tarthorstplan;
 uitbreiding ter afronding van het Celos te Paramaribo;
 Transitorium I op de Dreyen.

Andere bijzondere gebeurtenissen

De Ontwikkelings en Ontspanningsvereniging van de Landbouwhogeschool vierde in oktober en november haar 5e lustrum met een aantal aantrekkelijke evenementen.

Door een aantal technische medewerkers van de hogeschool werd in november 1970 de Vereniging Technici Landbouwhogeschool opgericht.

Op 18 september 1970 organiseerde de W.S.B.V. een studiedag over het thema: „Kwantificering van welvaartsinvloeden”.

In oktober 1970 formeerde „Agromisa” een aantal werkgroepen die problemen in tropische landen in studie namen, zoals het wereldvoedselvraagstuk, de groene revolutie, de jeugd op het tropische platteland en de ontwikkeling van Tanzania.

„Agromisa” organiseerde op 12 en 13 februari 1971 een conferentie onder de titel „Youth in rural development” en daarna – voor de elfde maal – een week voor werkers op het platteland die met verlof in Nederland vertoefden.

In het kader van het Studium Generale werden problemen aan de orde gesteld als grenzen van leven en dood, orde en verzet, anarchisme en filosofische grondslagen van de wetenschap.

Het driejaarlijks wetenschappelijk symposium, dat met financiële steun van het Landbouwhogeschoolfonds georganiseerd werd van 26 t/m 29 april 1971 handelde over het onderwerp: „Circadian Rhythmicity”.

De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, ir. W. F. Schut, bezocht de Landbouwhogeschool op 3 november 1970.

De Bulgaarse Minister van Landbouw, de heer V. Chopov bezocht de hogeschool op 13 mei 1971. De Minister van Landbouw van Irak, de heer I. Vahidy, bracht de hogeschool een bezoek op 14 juli.

Een groep van 80 directeuren van middelbare agrarische- en praktijkscholen bracht een bezoek aan de hogeschool op 16 oktober 1970.

Ongeveer 150 schooldekanen bezochten de Landbouwhogeschool op 11 maart 1971.

De traditionele voorlichtingsdag voor aankomende studenten op 19 december 1970 genoot de belangstelling van ongeveer 1300 bezoekers, onder wie 747 abiturienten.

Op uitnodiging van de raad der gemeente Wageningen heeft het Dagelijks Bestuur van de hogeschool, bij monde van zijn voorzitter, dr. ir. P. Buringh, op 18 maart een uiteenzetting gegeven over de te verwachten ontwikkeling van de hogeschool tot 1980.

De Stichting Wageningse Studenten Filmliga vierde haar 25-jarig bestaan met een filmweek van 18 t/m 22 februari 1971.

Op 12 november 1970 werd het Centrum voor Talenonderwijs aan de Stadsbrink officieel geopend door mr. H. W. Bloemers, die bij deze gelegenheid het geschenk van Provincie en Gemeente – een talenpracticum –, aangeboden ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Landbouwhogeschool in 1968 – officieel overdroeg.

U kent nu mijn uitgangspunt. Wellicht zal het in 1972 weer anders gaan. Wij mogen er vanuitgaan dat we dan in een geheel andere constellatie leven en dat beslissingen als deze op andere wijze worden voorbereid.

Er zal dan onder meer een Hogeschoolraad zijn. Op dit ogenblik is deze raad – die, om in de officiële taal van de wet te spreken, de bevoegdheid heeft tot regeling en bestuur van de zaken van de hogeschool in haar geheel, voor zover die niet bij of krachtens de wet aan het college van bestuur is opgedragen – nog niet compleet. De buitenuniversitaire leden ontbreken nog. De gekozen leden moge ik hier wel speciaal welkom heten en gaarne toewensen dat zij, als het college volledig is en aan de slag kan gaan, met vrucht en voldoening in het belang van onze Landbouwhogeschool werkzaam zullen zijn.

De Hogeschoolraad zal het eerste nieuwe bestuurslichaam krachtens de op 1 mei j.l. in werking getreden Wet universitaire bestuurs hervorming zijn. De verwezenlijking van de nieuwe structuur geschiedt immers in de opzet van de wet van boven af, niet van onderen. Omdat voor velen het nieuwe samenspel van de geledingen vooral in de eigen studievakgroep betekenis heeft, heeft het Bestuur het proces van democratisering bevorderd door een voorlopige regeling voor het vakgroepniveau in het leven te roepen. Zo kan reeds de nodige ervaring worden opgedaan en behoeft niet te worden gewacht tot dat de bestuurs hervorming officieel de basis heeft bereikt.

Er is in het verstreken studiejaar meer gebeurd dat bestuurlijk belangrijk en vermeldenswaard is. Iedereen beseft dat, wil de bestuurs hervorming naar inhoud betekenis krijgen, een reële erkenning van onze autonomie door de Regering en een goede verstandhouding essentieel zijn. Welnu, daarom mogen we bijzonder verheugd zijn dat de Landbouwhogeschool onder de zorg en verantwoordelijkheid van de Minister van Landbouw en Visserij blijft vallen en dat geen gevolg is gegeven aan het voorstel van de commissie-Van Veen tot inlijving bij het departement van Onderwijs en Wetenschappen. We profiteren van een goodwill en mogen aanspraak maken op een behartiging van belangen waarom de zusterinstellingen ons benijden. En naar onze stem – zo durf ik uit ervaring te stellen – wordt bovendien ook bij het andere Departement geluisterd.

Belangrijk is verder dat een begin is gemaakt met een gedachtenwisseling over de vraag of subfaculteiten moeten worden ingevoerd. De wet dwingt ons daartoe niet en houdt zelfs uitdrukkelijk rekening met het blijvend bestaan van onze ene faculteit. Ik heb er zelf nimmer een geheim van gemaakt dat ik deze situatie voorlopig zou willen bestendigen en dat ik het gevaarlijk zou vinden reeds nu alle konsekventies die aan de instelling van subfaculteiten door de wetgever zijn verbonden, te aanvaarden. Nodig is deze verkaveling ook niet want daar waar behoefte aan dwarsverbindingen bestaat, zijn organisatorische voorzieningen en samenwerkingsvormen of reeds tot stand gekomen of ook zonder de chirurgische ingreep van subfaculteiten te verwezenlijken. Er zijn echter andere zienswijzen naar voren gebracht, laatstelijk in de faculteitsvergadering van 15 juni j.l. Aanstaand

de donderdag komen voor- en tegenstanders samen om de discussie voort te zetten.

Tot zover de bestuurshervorming. U moet van mij niet verwachten dat ik voorspellingen ga doen of goede raad ga geven. Ik zou dan mijn taak niet juist verstaan. Maar wel mag ik vaststellen dat de bestuurshervorming al direct op het kernprobleem van de democratie stuit. Hoe verenigen we de eisen van de democratie met die van de efficiëntie? We krijgen immers niet de gelegenheid om met de nieuwe bestuursvormen enige tijd proef te draaien in de betreffende luxe waarvan we zo lang hebben mogen profiteren. De soberheid die ons is aangezegd, dwingt de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk te gaan aanwenden. Dat betekent dat we iets van onze vrijheid moeten gaan opgeven en er niet aan zullen ontkomen zo nu en dan in eigen vlees te snijden. De beslissingen die daarvoor nodig zijn, zijn onaangenaam. Juist daarom bestaat de neiging ze aan anderen over te laten. In een democratisch bestel kan dat echter maar ten dele.

In het afgelopen jaar zijn overigens al enkele pogingen gedaan om de doelmatigheid van onze onderwijsvoorzieningen te vergroten. Ik denk dan aan de beslissingen van de faculteit ten aanzien van de remote sensing en de onkruidbestrijding. In beide gevallen heeft de faculteit niet volstaan met de conclusie dat deze wetenschapsgebieden aan ons assortiment dienden te worden toegevoegd, het verder aan Bestuur en Ministerie overlatend uit te maken hoe die beslissingen gerealiseerd moeten worden. De faculteit heeft medeverantwoordelijkheid ook voor de uitvoering aanvaard door op zich te nemen na te gaan of, en zo ja op welke wijze door samenwerking de personeelsvoorzieningen zoveel mogelijk kunnen worden beperkt. Bij de remote sensing is gebleken dat de participerende studievakgroepen maar weinig konden toezeggen. Bereidheid in theorie en praktijk gaan niet altijd gelijk op. Een nuchtere ervaring die verklaren mag waarom ik bij verschillende gelegenheden van enige scepsis blijk heb gegeven als werd aangedrongen op fusie van studievakgroepen.

Samenwerking en opvoering van de efficiency zijn niet alleen binnen universitaire instellingen nodig. Ook in het onderling verkeer dienen universiteiten en hogescholen daarnaar te streven. Let men enkel op de buitenkant dan lijkt er geen reden voor mopperen. Er lopen tal van verbindinglijnen tussen onze instellingen van wetenschappelijk onderwijs. De voorzitters van de besturen, de secretarissen en de rectoren hebben ieder eigen samenkomsten. De hoofden van de verschillende diensten kennen eveneens min of meer geformaliseerde contacten. In de gedrukte tekst zult U daarover gegevens aantreffen. Het aantal interuniversitaire instituten neemt toe. Juist de laatste tijd heeft de Landbouwhogeschool zich bij enkele aangesloten.

Enkele vormen van samenwerking

Op personeelsgebied neemt onze afdeling Personeelszaken deel aan het periodiek overleg van de hoofden der Afdelingen Personeelszaken van de instellingen van wetenschappelijk onderwijs onder auspiciën van het Departement

van Onderwijs (zogenaamde Coördinatie Vergadering).

Sinds 1965 bestaat de Nederlandse Vereniging van Universiteitsartsen. Onze studentenarts A. Drijver is secretaris.

In mei 1970 is opgericht het Landelijk Beraad Studentendecanen (L.B.S.). Daarvoor kwamen de studentendecanen op gezette tijden informeel bijeen.

De Raad van Voorlichtingsambtenaren bij het Wetenschappelijk Onderwijs bestaat sedert mei 1960.

De internationale universitaire ontwikkelings-samenwerking loopt via de Stichting der Nederlandse Universiteiten en Hogescholen voor Internationale Samenwerking (NUFFIC).

In de contactgroep R.W.O. zijn de centra voor onderzoek van het wetenschappelijk onderwijs verenigd. Het Bureau Onderzoek van Onderwijs van de Landbouwhogeschool is daarbij aangesloten.

Op 6, 7 en 8 januari 1971 vond in Amersfoort een landelijk congres plaats met als thema: Universiteit en Vormingswerk. Er bestaan nu plannen om op korte termijn te komen tot een regelmatige ontmoeting van de vormingsadviseurs en de secretarissen van het Studium Generale.

De Landbouwhogeschool is vertegenwoordigd in de volgende interuniversitaire instituten:

Interuniversitair Reactor Instituut Delft;

Interuniversitair Studie en Documentatie Centrum voor Latijns Amerika;

Interuniversitair Instituut voor Bedrijfskunde;

Interuniversitair Demografisch Instituut;

Nederlands Instituut voor voortgezet wetenschappelijk onderzoek (Institute of applied sciences).

Al deze samenwerking is echter sterk vrijblijvend. Het duidelijkst blijkt dit bij het toporgaan de Academische Raad. Men hoeft niet de vergaderingen van dit college bij te wonen en de verslagen en adviezen te lezen om te weten dat niet voor tegenspraak vatbaar is wat Mr. Th. E. H. Arriëns in zijn recente commentaar op de Universitaire bestuursorganisatie schrijft (p. 136):

De Academische Raad heeft, sedert hij op 7 november 1961 werd geïnstalleerd, zeer veel arbeid verricht en vele waardevolle adviezen uitgebracht. Maar toch heeft hij zich in de acht jaren, die inmiddels zijn verstreken nog altijd niet kunnen ontwikkelen tot een vertegenwoordigend lichaam dat werkelijk namens de gezamenlijke universiteiten en hogescholen kan spreken en met gezag als coördinator van het algemene universitaire beleid kan optreden. De verklaring hiervan is in algemene termen gemakkelijk genoeg te geven. Zij is gelegen in het diep gewortelde particularisme dat alle Nederlandse universiteiten en hogescholen, zowel de openbare als de bijzondere, tot dusver als regel heeft gekenmerkt.

De wet universitaire bestuurshervorming brengt in zoverre verbetering dat voortaan elke instelling slechts één stem mag uitbrengen (art. 44 lid 2). Dat geeft al iets meer duidelijkheid en bestuurskracht, maar het particularisme is daarmee niet wezenlijk aangetast. Daarvoor zijn andere middelen nodig. Maar bovenal zal de mentaliteit moeten veranderen. Als zo vaak komt dat niet van binnenuit maar van buitenaf. De benarde situatie waarin onze instellingen komen te verkeren, zal er zeker toe leiden dat we de han-

den ineen gaan slaan. Zo verwacht ik dat we veel meer dan tot dusver gebruikelijk is de studenten gaan verwijzen naar zusterinstellingen. Zij kunnen er niet meer op rekenen dat zij voor alle specialismen die zij in hun pakketten wensen op te nemen, aan de eigen instelling service krijgen. Wel mogen zij verwachten dat, als elders dat specialisme kan worden geleverd, onzerzijds al het nodige wordt gedaan om de verwijzing naar behoren te verwezenlijken. De docenten mogen hunnerzijds dan weer verwachten dat er niet wordt gemord dat niet alles in Wageningen te vinden is. De studenten die in de Cenikohal in Ede de examens hebben afgelegd, zijn daarmee al vertrouwd.

Ik ben hiermee op het onderwijs gekomen. Met ingang van 1 september 1970 leven we onder de nieuwe studieprogramma's. We kunnen niet zeggen dat het met de invoering daarvan van een leien dakje is gegaan. De actieve Commissie Studieprogramma Landbouwhogeschool die hier wel nadrukkelijk daarvoor dank mag worden gebracht en de faculteit hebben, toen de resultaten van de eerste tentamens in januari opvallend achterbleven bij de verwachtingen, de handen vol gehad aan de reparaties. De studenten hebben hun bezwaren niet onder stoelen of banken gestoken maar daarvan openlijk – zelfs in deze zaal – blijk gegeven.

Zien we op die periode terug dan kan toch, zo meen ik te kunnen stellen, de kas met een batig saldo worden gesloten. Natuurlijk moest de overgang op een zo geheel ander stelsel met moeilijkheden gepaard gaan. Men verandert de studiegewoonten niet van de ene op de andere dag. En dat is toch nodig om met succes de sterk geprogrammeerde stadia door te komen. Ook de docenten moeten zich aanpassen en op korte termijn, naast veel ander werk, in de collegestof wijziging brengen, dictaten maken en examens voorbereiden. Maar in zijn grondslagen en opzet is het nieuwe stelsel niet aangetast. En wat verheugend is: het bleek mogelijk te zijn snel te reageren. Reeds in maart kon een door de C.S.P. uitgebracht advies in de faculteit worden behandeld. Bevorderlijk voor deze snelle en doelmatige gang van zaken was zeker dat onze organisatie op het gebied van het onderwijs deugdelijk is. De richting-onderwijscommissie en de studiecoördinatoren hebben veel en goed werk verzet.

Het instituut van de studiecoördinatoren is ook in andere opzichten voor de Landbouwhogeschool waardevol. Zij helpen mede aan het zgn. „roosteren” van de programma's. Zij zijn de vraagbaak voor de studenten die moeten kiezen wat voor hen het meest aangewezen is. Het Bestuur van de Landbouwhogeschool heeft het belang van het instituut nog eens onderstreept door op de voorzitters van de studievakgroepen beroep te doen de studiecoördinatoren zoveel mogelijk ter wille te zijn.

In het verstreken jaar hebben overigens niet alleen de nieuwe studieprogramma's de aandacht gevraagd. Er is een aanzet gemaakt voor beraad over meer differentiaties in de propaedeuse. De faculteit heeft een nota van de Commissie Studeren en Doceren over de ingenieursstudie aanvaard. En dan is er natuurlijk omstandig gediscussieerd over de herstructurering

van het wetenschappelijk onderwijs, de zgn. Posthumus-voorstellen.

Zoals op meer punten in mijn betoog is het moeilijk weerstand te bieden aan de verleiding wat langer bij het onderwerp stil te staan. Beperk ik mij tot enkele zinnen dan meen ik het standpunt van de Landbouwhogeschool zoals dat door de faculteit naar voren is gebracht, zo te mogen weergeven dat erkend wordt dat de studie moet worden verkort. Daaraan wordt dan toegevoegd dat onze nieuwe studieprogramma's al heel ver in die richting gaan, zodat de invoering van een stelsel-Posthumus voor ons geen ingrijpende gevolgen behoeft te hebben. Om te zorgen dat het inderdaad zo lopen gaat en dat geen onverwachte en onaangename veranderingen plaats vinden, is een commissie ingesteld die de verdere gang van zaken nauwkeurig in het oog moet houden. Ook de samenhang van het hoger beroeps-onderwijs en het wetenschappelijk onderwijs, een onderwerp dat thans vooral in studie is bij de commissie-Van der Schans, zal de voortdurende aandacht vragen. Wij blijven – zoals dat heet – diligent en houden de vinger aan de pols.

Den Haag had nog meer in petto. Reeds vroeg in het hier besproken studiejaar kwam de stuurgroep-Kremers een poging doen ons vertrouwd te maken met het Mc.Kinsey-project en het daarbij gebezigde vakjargon. Dat de planning van het post-sekundair onderwijs in Nederland ondeugdelijk is en dat daarom een geheel nieuwe aanpak noodzakelijk is . . . ik geloof dat niemand dat zal kunnen tegenspreken. Maar men mag dan verwachten dat de voorgestelde oplossingen passen in ons Nederlandse bestuursstelsel. Vandaar onder meer de afwijzing van de ondemocratische opzet van de voorgestelde nationale stuurgroep. Met deze en andere bezwaren zal, naar men mag verwachten, de Regering rekening willen houden als zij opnieuw met de universitaire wereld in discussie gaat treden. Laat zij dan tevens aan de vormgeving en presentatie aandacht geven. Ik heb namelijk bemerkt dat ik niet alleen sta in mijn wanhoop hoe in die dikke boeken de weg en de grote lijn te vinden. Nieuwe begrippen als workshops neem ik dan gaarne op de koop toe.

Het is geen overdrijving als ik vaststel dat er het afgelopen jaar veel – te veel – tegelijk op ons is afgekomen. Voor een adempauze wordt ons de tijd niet gelaten. De faculteitsvergaderingen waarin toch ook de gewone lopende zaken moeten worden afgedaan, staan bol van de voorstellen tot verandering. Elders – bij de zusterinstellingen – is het niet anders.

Men kan op een dergelijke situatie verschillend reageren. Een van de mogelijkheden is soelaas te zoeken bij een discussie over de grondslagen en doelstellingen van universiteiten en hogescholen in de hoop dat zo de richting en de toekomst zichtbaar worden. In 1969, toen de temperatuur hoog was opgelopen, hebben in Wageningen de zgn. Breedspeer-commissie en vele anderen zich daarmee omstandig bezig gehouden. Sinds enige tijd heeft nu ook de Academische Raad het onderwerp op zijn agenda. Met als uitgangspunt een nota van prof. dr. A. G. M. van Melsen heeft ieder zijn

zegje gehad en wordt nu de laatste hand gelegd aan een definitieve nota die aan de Minister zal worden aangeboden en zal worden gepubliceerd.

Wat er dan verder zal gebeuren, weet ik niet. Wellicht zullen Minister en universitaire instellingen er enig houvast in kunnen vinden voor het in de nabije toekomst te voeren beleid. Vastlegging in de wet en wijziging derhalve van de artikelen 1 en 2 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs verwacht ik zeker niet. Er zijn, zo meen ik, wel urgentere aangelegenheden en het lijkt bovendien verstandiger eerst de ontwikkeling nog wat aan te zien alvorens op de wetgever een beroep te doen.

Dat laatste is overigens voor betwisting vatbaar. Men kan ook stellen dat de wetgever hier en elders ontwikkelingen vóór moet zijn en moet stimuleren. De Leidse hoogleraar T. Koopmans heeft vorig jaar in een fraai artikel – De rol van de wetgever, in „Honderd jaar rechtsleven”, Uitgave van de Nederlandse Juristen-Vereniging 1870-1970, Tjeenk Willink, Zwolle – er op gewezen dat de wetgever meer en meer zijn rol van codificator verwisselt voor die van modifier. Voor die stelling zijn vele goede voorbeelden te vinden. Men zou zelfs met enige stoutmoedigheid kunnen beweren dat onder de doelstellingen die thans door de wet zijn geformuleerd er één voorkomt die bedoeld is om verandering te weeg te brengen. Ik bedoel het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. U weet dat de universiteiten en hogescholen volgens art. 2 lid 2 naast het geven van onderwijs in ieder geval beogen de beoefening van de wetenschap. In de wets tekst wordt, beginnend met een koppelteken, daaraan vastgeplakt de zinsnede: zij schenken mede aandacht aan de bevordering van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

Daarover thans gaarne enkele opmerkingen. Ik beloof U daarbij niet uit het oog te verliezen dat ik de lotgevallen van de Landbouwhogeschool over het afgelopen studiejaar moet verhalen. Wageningse voorbeelden en aanknopingspunten zullen een plaats krijgen.

Voor een historische analyse van het begrip moeten we terug naar de jaren kort na de tweede wereldoorlog. In de rede waarmede de toenmalige Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen Prof. dr. G. van der Leeuw de Staatscommissie tot reorganisatie van het Hoger Onderwijs op 1 mei 1946 installeerde, komt iets naar voren van de problemen die de wetenschapsbeoefenaars toen meenden te kunnen signaleren. Tegenover de bewering dat het onderwijs met rust gelaten moest worden, stelde de bewindsman:

Toch zou dit in het huidige tijdsgewricht een grote vergissing betekenen. Wij kunnen ons immers moeilijk ontveinzen dat onze huidige wereld voor dit streven naar rust weinig geschikt is. Zij is bezig van aangezicht te veranderen. Staatkundig en maatschappelijk, economisch en cultureel, is zij niet meer dezelfde als vijf en twintig, als tien, als vijf jaar geleden. Hoe zij er precies uitziet, dat weten wij niet. Politici, sociologen, economen, filosofen doen hun uiterste best het te ontdekken, maar het is geen lichte taak. Het is wel een urgente

taak. Een vergissing in de diagnose kan catastrophale gevolgen hebben. Een verkeerd inzicht in de structuur, een verkeerde berekening van de conjunctuur kan leiden tot hongersnood, revolutie, werkloosheid, atoombommen, volkomen vernietiging.

Drie jaar later, toen het rapport werd uitgebracht, was van een dergelijke bewogenheid al geen sprake meer. De directe invloed van de oorlog was kennelijk al wat uitgewerkt. Wèl bleek de commissie de doelstelling en taak van de universiteit ruimer te willen zien dan in de tekst van de bestaande wet voorzien. Naast onderwijs en wetenschap dienden universiteiten en hogescholen tot doel te hebben „het bevorderen van de geestelijke en zedelijke vorming en het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef der studenten”. In de sectie B (verhouding hoger onderwijs tegenover maatschappij en wetenschap) werd het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef maar amper toegelicht. Veeleer stond op de voorgrond dat een goede wisselwerking tussen maatschappij en wetenschap zou moeten bestaan. Ik citeer (p. 105):

De universitaire gemeenschap moet zich van haar taak voortdurend bewust zijn; enerzijds moet zij scheppend aan de groei van de wetenschap bijdragen, anderzijds moet zij zich dienaar van de maatschappij weten, opdat zij zich in haar milieu van creatieve wetenschap die jongeren vorme, waaraan de maatschappij behoefte heeft. Het gaat daarbij steeds om hen, die zulk een vorming nodig hebben voor hun latere maatschappelijke taak.

Overigens moet de universiteit ook haar oor te luisteren leggen bij de maatschappij, wanneer de studieprogramma's worden opgesteld. De maatschappij heeft eisen, niet alleen ten opzichte van de algemeen wetenschappelijke vorming, maar ook ten aanzien van de inhoud en omvang der studie.

In die visie paste het een enquête in te stellen om zo nader inzicht te verkrijgen omtrent de wensen die bij diverse maatschappelijke instellingen, bedrijven, verenigingen en dergelijke bestonden.

De commissie van deskundigen die daarna aan de hand van het rapport van de Staatscommissie een wetsontwerp met toelichting opstelde, voegde niet veel nieuws toe. Ook tijdens de parlementaire behandeling van de wet op het wetenschappelijk onderwijs die in 1952 aanving met de indiening van het wetsontwerp en in 1960 eindigde, is weinig gezegd dat houvast biedt. Het is overigens wel interessant daarvan kennis te nemen, mede om te kunnen vaststellen hoe verschillend over de functie van de wetgeving kan worden gedacht. Aanvankelijk stond de term in het ontwerp; Minister Cals liet hem in 1960, toen hij een herzien ontwerp indiende vallen, waarna een amendement-Tans hem weer terugbracht.

In elk geval is wel komen vast te staan wat de meerderheid *niet* wilde. In de eerste plaats blijkt dat de voorstanders van de term wilden opponen tegen wat zij noemden „gemis aan sociaal besef en maatschappelijke oriëntatie” en „het alleen zaligmakend karakter van het intellectualisme”. In een vinnig debat tussen de Minister en het communistische kamerlid

Bakker, die als enige tegen het amendement stemde, bleek verder dat alleen voor dit kamerlid het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef meer inhield en een speciaal politiek geladen en gericht begrip vormde.

Zo leven we nu al weer 10 jaren onder het voorschrift dat de universiteiten en hogescholen naast andere taken mede aandacht behoren te schenken aan de bevordering van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Dat de verplichting ons de eerste jaren zwaar heeft gedrukt, zal niemand beweren. De term bleef aanvankelijk vrijwel onopgemerkt. Pas in januari 1967 besteedde dr. J. M. M. de Valk er aandacht aan in de openbare les waarmede hij het ambt van lector in de theorie en de geschiedenis van de sociologie aan de Nederlandse Economische Hogeschool aanvaardde.

Maar dan komen in de jaren 1968 en 1969 de discussies op gang over de plaats van onze universiteiten en hogescholen. De wettelijke doelstellingen worden herontdekt en vormen de achtergrond voor de veelvuldige, kritische en felle gesprekken en vergaderingen. Het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef is wrijfpaal geworden. De maatschappijkritiek van de studenten kan een aanknopingspunt in onze term vinden. Zo wordt beweerd dat binnen de wettelijke doelstellingen zou vallen het uitspreken van een collectief maatschappelijk standpunt van een universitaire instelling. Van de universiteiten en hogescholen wordt, ook als een collectief oordeel niet mogelijk is, verlangd dat zij zich openstellen voor discussies en de kritiek op de bestaande democratische instellingen bevorderen. Vaak gaan dergelijke voorstellen gepaard met uiteenzettingen over de gevaren die aan de toepassing van de wetenschap verbonden zijn. Verontruste academici van naam bepleiten de macht op dit punt in eigen hand te nemen (John Platt, *What we must do, Science*, 25 november 1969 en Jacob Bronowski, *The disestablishment of science, Encounter*, juli 1971, besproken in *Dezer dagen, N.R.C./Handelsblad* 17 juli 1971). De bewogenheid kan ook minder ver gaan en uitmonden in het voorstel academici aan een ambtseed te onderwerpen (J. J. Groen, *Intermediair*, 17 april 1970).

Met deze uiterst beknopte weergave doe ik tekort aan de vele interessante beschouwingen die over ons zijn uitgestort. Hoe men daar ook over moge denken, zij hebben in elk geval veel losgewoeld. En als zo vaak is overgebleven en overgenomen wat de voormannen als bijzaak beschouwden, maar wat toch niet onbelangrijk is. En wat in elk geval zonder de stoot der overdrijving niet of niet op dit ogenblik zou zijn verwezenlijkt. Laat mij pogen die winst uit te rekenen.

In de eerste plaats is bereikt dat ernst wordt gemaakt met de bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, dit dan gezien in individuele – op de persoon gerichte – zin. Daarbij moet dan in navolging van de Breedspoor-commissie onderscheid worden gemaakt tussen activiteiten in bepaalde studierichtingen en algemene. Voor de eerste geldt – ik citeer – dat geen docent zich zal mogen onttrekken aan de plicht de ethische en maatschappelijke consequenties van het hem toevertrouwde terrein van wetenschap ter discussie te stelen. Dat de algemene bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef ruimschoots aan haar trekken

komt, is gemakkelijk vast te stellen. Men behoeft slechts een goede lezer van de LH-berichten te zijn om te bemerken hoeveel lezingen, fora, symposia, congressen e.d. geboden worden. Ik zie dan nog af van het vormingswerk dat sinds kort aan de Landbouwhogeschool wordt georganiseerd en aan het daarbij behorende Studium Generale.

Belangrijker is, dunkt mij, dat de discussies hebben teweeg gebracht dat de relatie universiteit/hogeschool versus maatschappij uit de theorie is gehaald en tot een aantal praktische voorstellen tot verbetering heeft geleid. Verrassend en verheugend daarbij is dat de universiteiten en hogescholen voor het eerst van hun voetstuk komen. Niet meer de ouderwetse opvatting van de autonomie van onderwijs- en wetenschapsbeoefening, maar ook niet de revolutionaire zienswijze dat de universiteiten en hogescholen zouden kunnen bereiken wat het democratische bestuursstelsel heeft nagelaten. Eindelijk de kans om in goede harmonie te gaan uitwerken wat in 1949 de Staatscommissie voor ogen heeft gestaan.

Natuurlijk is zo het beeld te simpel en te idealistisch geschetst. Er zal nog heel veel moeten veranderen. Ik meen echter enkele ontwikkelingen te bespeuren die grond geven voor mijn optimisme.

Een eerste gunstig voorteken is het instituut van de buitenuniversitaire leden in de raden van universiteit en hogeschool dat door de wet bestuurs-hervorming is geïntroduceerd. Ik weet dat tegen dit instituut is geopponeerd. Ik besef dat het nog te vroeg is om te juichen omdat eerst nog de nodige ervaring moet worden opgedaan. Maar ter wille van de broodnodige aansluiting van onze instellingen op de maatschappij is het experiment hoogst belangrijk. Wie denkt dat ons werk zonder meer buiten onze grenzen duidelijk is en aanspreekt, heeft nimmer naar buitenstaanders geluisterd en is in elk geval slecht geïnformeerd. Vandaar de noodzaak de buitenstaanders bij het bestuur en de verantwoordelijkheid te betrekken.

Ook in het onderwijs wordt de beslotenheid van universiteiten en hogescholen doorbroken. Wordt het ontwerp tot herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs wet dan gaat het post-academisch onderwijs deel uitmaken van onze doelstellingen. Dit stelt, naar de woorden van het ontwerp, „hen die maatschappelijke betrekkingen bekleden waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn, in staat zich regelmatig te verdiepen in ontwikkelingen in de wetenschappen, met het oog op een zo goed mogelijke bekleding van hun betrekkingen” (art. 143bis). De Landbouwhogeschool heeft deze beslissing niet afgewacht. De goede ervaringen met vormen van post-academisch onderwijs in de zgn. B-cursussen, heeft de faculteit er toe gebracht haar goedkeuring te hechten aan voorstellen tot oprichting van een stichting voor post-akademisch onderwijs en tot aanstelling van een directeur. Te verwachten valt dat volgende maand dr. ir. L. J. J. van der Kloes in die functie aan het werk kan gaan. Dat de Landbouwhogeschool de voorbereiding in nauwe samenwerking met het Nederlands Instituut van Landbouwkundig Ingenieurs en het Koninklijk Genootschap voor Landbouwwetenschap heeft verricht en ook in

de toekomst dat werk in gezamenlijk overleg hoopt te begeleiden, is een verheugende bijkomstigheid die mij de gelegenheid geeft te dezer plaatse te beklemtonen hoe belangrijk dit contact is.

De maatschappelijke afhankelijkheid uit zich voorts in het leerstoelen-beleid en de vaststelling van inhoud en omvang van onze studieprogramma's. Wensen van buitenaf worden serieus in studie genomen. Als de faculteit geen duidelijke plaats ziet voor de visserij en visteelt, maar anderen toch op voorzieningen aandringen, nemen wij de zaak opnieuw in studie. Aan de samenstelling van de nieuwe studieprogramma's hebben afgestudeerden meegewerkt.

Dat men zich overigens van zijn verantwoordelijkheid op verschillende manieren kan kwijten en dat verschillende inzichten mogelijk zijn, wil ik met een actueel voorbeeld toelichten.

In de verklaring van 3 augustus j.l. zegt de Regering toe het natuurwetenschappelijk onderzoek ter ondersteuning van het milieuhygiënisch beleid te willen verbeteren. Terecht wordt er bij gezegd „in samenwerking met industrie, universiteiten, T.N.O. en andere onderzoeksinstituten”. De Landbouwhogeschool die zich in dit opzicht wel tot de universiteiten mag rekenen, beschouwt dit onderzoek als van eminente betekenis. Het milieuhygiënisch onderwijs trouwens ook. Maar we zouden onze maatschappelijke verantwoordelijkheid slecht verstaan door op eigen kracht te gaan werken. Zoals we ook mistasten als we menen dat op dit ogenblik de gedragswetenschappen een belangrijke bijdrage kunnen leveren en dat mitsdien in haar onderwijs en onderzoek aan dit onderwerp op dit ogenblik voorrang moet worden verleend. De bescheidenheid die deze wetenschappen op dit terrein past, behoeft geen blijk van ongeïnteresseerdheid te zijn, maar kan, omdat en inzoverre zij de voorrang aan het natuurwetenschappelijk onderzoek en het overheidsbeleid laat, juist een bewijs van maatschappelijke verantwoordelijkheid zijn.

Dat ik de milieuhygiëne noemde, is niet louter een modegril. De overweldigende belangstelling voor onze onderwijsvoorzieningen op dit gebied toont aan dat de Landbouwhogeschool te dezer zake een vooraanstaande plaats inneemt en een dienovereenkomstige verantwoordelijkheid draagt. Voor het wetenschappelijk onderzoek geldt hetzelfde. Vandaar onze belangstelling voor het regeringsstandpunt en de verzekering dat wij gaarne willen medewerken.

Maar – zo kan men vragen – welk wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de milieuhygiëne wordt hier en elders verricht? Is dat voldoende bekend? Nog afgezien van de vraag of de maatschappelijke relevantie wel steeds in voldoende mate aanwezig is.

Bij de rondvraag in een van onze faculteitsvergaderingen is in twijfel getrokken of de studievakgroepen wel voldoende informatie verstrekken. Daardoor kan het gebeuren dat niet wordt geprofiteerd van kennis, ervaring en inzicht bij de buurman. Ik kan niet overzien of dit pessimisme juist is. Wel weet ik dat ook goede en efficiënte voorlichting voorkomt, zoals bij de Landbouwplantenteelt en graslandcultuur. Wij hebben dat, voor-

zover we het nog niet wisten, kunnen bemerken bij de officiële opening van de nieuwe behuizing op 13 mei j.l. In elk geval is het wel gewenst dat wij ons informatiesysteem eens doorlichten en onderzoeken of wij op dit punt onze verantwoordelijkheid wel goed verstaan.

Zulks is niet alleen geboden ter wille van de onderlinge verhoudingen. Ten minste zo belangrijk is de openheid en openbaarheid naar buiten. Daarvoor zijn een aantal goede gronden aan te voeren. De eerste is al naar voren gekomen bij het voorbeeld van het milieuhygiënisch onderzoek. Wil de overheid een toezegging als in de regeringsverklaring gestand kunnen doen dan moeten de participanten beginnen open kaart te spelen. Maar ook als niet een plan tot samenwerking op tafel ligt, moet bekend worden gemaakt welk onderzoek aan universiteiten en hoge scholen plaats vindt. Als wetenschap macht betekent en daarom gevaarlijk kan zijn, moet de remedie onder meer gezocht worden in openheid en openbaarheid. In dit opzicht is er geen enkel verschil met het bestuur en het bestuursapparaat waaraan we juist de laatste jaren in toenemende mate dezelfde eisen stellen. De parallel gaat nog verder. Ook wetenschappelijk werk moet aan controle van bestuursorganen en vertegenwoordigende lichamen onderworpen zijn. Controle en toetsing zijn noodzakelijk, al mogen zij dan marginaal zijn, in die zin dat de vrijheid van onderzoek gewaarborgd moet blijven en dat pas mag worden ingegrepen als van misbruik of grove verwaarlozing sprake is. Wil men ernst maken met de stelling dat voor universiteiten en hogescholen research onontbeerlijk is dan zal men moeten beseffen dat hier een zwakke plek zit en dat aan verbetering moet worden gewerkt.

Er is daarnaast – en zo kom ik weer bij het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef – ook een verantwoordelijkheid tegenover de maatschappij. Op de beoefenaren van de wetenschap rust de plicht hun licht niet onder de korenmaat te zetten. Zij moeten anderen in ruime mate laten profiteren van wat zij doen. Zij hebben die plicht omdat zij zo die anderen er toe kunnen brengen ook aan de wetenschap deel te nemen. Maar ook als dat niet lukt of niet beoogd wordt, is popularisering zinvol.

Popularisering dus. De behandeling van dit onderwerp tijdens onze diesviering is maar één van de aanwijzingen dat de belangstelling daarvoor toeneemt. In een rapport „Verbetering van publiciteit over wetenschappelijk onderwijs en -onderzoek”, in 1969 uitgebracht door een commissie-Rooy waarvan de Wageningse hoogleraar Van den Ban deel heeft gemaakt, worden behartigenswaardige aanbevelingen gedaan. Een onder supervisie van de Raad van Europa gepubliceerde studie van de franse fysicus Jean Pradal – *The literature of science popularisation. A study of the present situation in member states of the Council for Cultural Co-operation* – laat zien dat elders soortgelijke vragen rijzen en oplossingen worden gevonden en is daarom zeer leerzaam.

Belangrijker dan deze theoretische beschouwingen over de popularisering zijn echter de praktische resultaten. De Landbouwhogeschool slaat in dit opzicht geen slecht figuur. Onze wetenschapsbeoefening uit zich niet

alleen in voor vakgenoten gesproken en geschreven mededelingen. De leden van de Wageningse hogeschoolgemeenschap – en meer speciaal de leden van het wetenschappelijk corps – bereiken ook anderen. In het voortreffelijke weekblad *Intermediair* vinden we artikelen van Wageningse onderzoekers. Ik geef enkele voorbeelden van de laatste tijd:

Drs. W. J. Derksen, Weersinvloed op het gewas, 12 juni 1970

Prof. dr. ir. A. W. van den Ban, Voorlichtingskunde. Een nieuw gebied van wetenschap, 18 september 1970

De kortgeleden afgestudeerde student J. J. C. Voorhoeve, Verenigde Naties en vredespolitiek, 2 oktober 1970

Dr. Q. J. Munters, Jehova's getuigen. Honderd jaar rekrutering als roeping, 6 november 1970

Prof. dr. P. G. Fohr, Afvoer en zuivering van industrieel afvalwater, 29 januari 1971

Prof. dr. J. de Wilde, Het insect, 2 april 1971

Prof. dr. J. de Wilde, De maatschappelijke relaties van het insect, 23 juli 1971

Drs. J. H. B. den Ouden, Hulpverlening aan onaanraakbaren. Verbetering van de positie van de outcasts, 18 en 25 juni 1971.

Er zijn verder populair-wetenschappelijke boeken die geheel of gedeeltelijk van onze kant afkomstig zijn. Ik denk dan aan enkele recente boeken die ons bedreigde milieu tot onderwerp hebben en ik mag dan wel – zonder anderen te kort te doen – speciaal noemen het boek dat de Wageningse studenten A. P. M. den Nijs en J. J. M. Voskens hebben samengesteld (*Mens kontra Milieu*).

Ook aan de andere kant, bij de publiciteitsmedia zelf, wordt daadwerkelijk belangstelling getoond voor de popularisering van de wetenschap en wordt de bijdrage van de Landbouwhogeschool allerm minst vergeten. We kennen wetenschapsjournalisten die regelmatig in dag- en weekbladen over onderdelen en problemen van de wetenschap op aantrekkelijke en verantwoorde wijze schrijven. Radio en televisie blijven niet achter zoals blijkt uit de rubriek *Gamma* van de KRO en de cursus *Teleac*. Zelfs het *NOS* journaal gaat niet aan de popularisering voorbij. Toen in *Ellecom* giftige planten waren gesignaleerd, kwam prof. H. C. D. de Wit geruststellend vertellen dat het om bereklauwen ging. Dat aan dergelijke ontmoetingen tussen onze wetenschap en de massamedia de nodige zorgvuldige voorbereiding vooraf moet gaan, spreekt van zelf. Onze Afdeling Voorlichting, zo heb ik bij herhaling mogen constateren, is daarbij van onschatbare waarde.

Zo is een stelsel van popularisering van de wetenschap gegroeid dat in zijn essentie deugdelijk is. Zowel van de kant van de wetenschap zelf als van die van pers, radio en televisie wordt gepoogd de wetenschap verder uit te dragen. Van een monopolisering of centralisering is geen sprake. Ik geloof dat dat goed is. Er moet juist op dit gebied een gezonde wedijver blijven bestaan. Daarom kan ik best begrijpen dat de wetenschapsjournalisten en universitaire voorlichtingsfunctionarissen sceptisch staan tegen

over het denkbeeld bij de Koninklijke Akademie van Wetenschappen een zgn. clearinghouse voor wetenschappelijke medewerking aan de massamedia te vestigen. Dit orgaan zou in de gedachte van de commissie-Rooy die het voorstel daartoe heeft gedaan, tot taak hebben contacten voor incidentele of blijvende medewerking tot stand te brengen. In hun gezamenlijke bijeenkomst van 28 en 29 mei 1970 stelden de wetenschapsjournalisten en voorlichtingsfunctionarissen daartegenover dat die contacten al tot stand kunnen komen en dat de inschakeling van een centraal orgaan slechts vertragend kan werken. Het ziet er overigens niet naar uit dat het voorstel zal worden gerealiseerd. Een commissie van de Koninklijke Akademie heeft al negatief gereageerd.

Het huidige dualistische stelsel waarbij aan beide zijden grote vrijheid blijft bestaan en waardoor de noodzakelijke flexibiliteit blijft gewaarborgd, veronderstelt overigens wel dat aan enkele voorwaarden wordt voldaan. Aan de kant van de universitaire wetenschapsbeoefening dient bij voortduring op openheid en openbaarheid te worden aangedrongen. De commissie-Rooy constateert „dat de man van wetenschap nu eenmaal een huiver heeft voor het „panklaar” presenteren van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek; dit is immers nooit „af”. Vele wetenschappelijke onderzoekers tonen op dit punt een zekere schroom om naar buiten te treden” (p. 24). De Nederlandse wetenschappelijke onderzoeker – aldus de commissie-Rooy (p. 52) – lijkt soms nog terughoudender dan zijn buitenlandse collega. In het algemeen is de neiging nog niet groot om datgene wat geschikt wordt geacht voor publikatie in een vaktijdschrift ook bewust te verspreiden onder een groter publiek”.

Men zal moeten erkennen dat deze schildering juist is. Ons maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef op dit punt is vaak nog niet sterk ontwikkeld. Als ik – om een voorbeeld te geven – het nut van inaugurele redevoeringen en openbare lessen in twijfel hoor trekken, mis ik nog al eens het besef dat wetenschapsbeoefening meer is dan werken voor vakgenoten en insiders. Hoe uitstekend juist deze gelegenheden kunnen worden gebruikt om de buitenwacht te informeren en iets van het eigen enthousiasme over te brengen, heeft dr. ir. R. A. H. Legro op 27 mei j.l. met zijn voortreffelijke openbare les, getiteld „Rondom taxon en micron” bewezen. Eigenlijk zouden alle wetenschapsbeoefenaren op gezette tijden over hun werk moeten kunnen vertellen. Wellicht kan daarmee een begin worden gemaakt als de voorstellen van onze commissie voor onderzoeksangelegenheden worden uitgevoerd. Dan zal namelijk worden geïnventariseerd wat zo al aan onderzoek aan de Landbouwhogeschool wordt verricht. Wel zal deze inventarisatie niet in de eerste plaats op de popularisering zijn gericht maar de berichten zullen toch, zo mag men hopen en verwachten, niet in de geheimtaal worden gesteld waarmee nu nog al eens gepoogd wordt indruk te maken. En zouden prestaties op het gebied van de popularisering ter aanmoediging niet speciaal kunnen worden beloond? In het wetenschapsbeleid vormen de prijsvragen een niet onbelangrijk element. Puur wetenschappelijk werk kan voor een dergelijke waardering in aan-

merking komen. Dank zij het Landbouwhogeschoolfonds heb ik op onze dies dr. ir. P. Gruijs de jaarlijkse prijs kunnen toekennen. Terecht worden ook de prestaties van onderwijs- en wetenschapsjournalisten in de waarderings betrokken. Ik wil een stapje verder en bepleiten dat prestaties van wetenschapsbeoefenaren op het terrein der popularisering op soortgelijke wijze worden gehonoreerd, waarbij de jury's dan uit journalisten worden gevormd.

Is de situatie aan de kant van de massamedia voor wat de popularisering van de wetenschap betreft geheel bevredigend? Ik kan daarover moeilijk een oordeel vellen. Mijn indruk is dat de Nederlandse wetenschapsbeoefening niet te klagen heeft en dat we slechts moeten oppassen dat concentratietendenzen en economische overwegingen geen schade toebrengen aan dit onderdeel door voorrang te geven aan andere rubrieken van nieuwsvoorziening. In zoverre verdienen de journalisten die zich met ons werk bezighouden, alle steun.

Een stelsel van vrijwilligheid en een minimum aan organisatie heeft natuurlijk zekere nadelen. Het kan gebeuren dat door een toevallige samenloop van factoren bepaalde zaken te veel en andere te weinig of geheel geen aandacht krijgen. Omdat en in zoverre de voordelen overwegen, moet men daarmee vrede hebben. Ten hoogste kan men er op wijzen en zo verbetering nastreven. Laat mij dan hier mogen wijzen op een leemte.

Ik mis een populaire uiteenzetting over de wetenschapsbeoefenaar zelf. Waarin onderscheidt hij zich van anderen die, ook als zij wetenschappelijk geschoold zijn, niet in hun dagelijks werk wetenschap bedrijven? Welke bijzondere karaktereigenschappen plegen hem te kenmerken? Is hij – om bij de Tom Poesstrip aan te haken – een Sickbock, een Prlwytzkofsky of een Pieps? Van tal van beroepsbeoefenaren bestaat een „image”. Vaak zal dat beeld in de ogen van de deskundigen niet juist zijn. Maar dan wordt ook gepoogd de beeldvorming te beïnvloeden door populariserende boekjes, brochures of artikelen en door inschakeling van radio of t.v. Van wat wij doen, is echter bitter weinig bekend. We bemerken dat onder meer als aan vrienden en bekenden moet worden uitgelegd wat we doen buiten de uren die in het rooster voor college zijn uitgetrokken.

Het gaat mij overigens niet alleen om de voorlichting aan het publiek. Ten minste zo belangrijk acht ik de voorlichting binnenshuis. Op dit punt schieten we schromelijk tekort. Veel te veel wordt gemeend dat intelligentie en hoge examencijfers voldoende zijn om een goede carrière in de wetenschap te kunnen opbouwen. En bij goed denk ik dan niet in de eerste plaats aan het carrièreverloop waarover de zgn. commissie-Van Os heeft gerapporteerd. Natuurlijk is het belangrijk dat een vlotte doorstroming is gewaarborgd. Maar ten minste zo belangrijk is dat in het wetenschappelijk corps mensen worden opgenomen die mentaal voor dit werk geschikt zijn en er blijvend bevrediging in kunnen vinden. Waaraan moet men dan voldoen? Welke bijzondere eigenschappen moet men bezitten om werk aan te kunnen dat niet in duidelijke vorm van buitenaf komt maar grotendeels zelf moet worden gemaakt. Werk dat vaak een zichtbare erkenning mist.

Zo is er meer dat kenmerkend is voor de wetenschapsbeoefenaar.

Men onderschatte dit probleem niet. Ik ben er van overtuigd dat we velen een dienst zouden bewijzen als we hem met argumenten zouden kunnen overtuigen niet bij ons hun heil te zoeken zoals het ook wenselijk is dat we de geschikte kandidaten kunnen overtuigen bij ons te komen werken. Het zou ook in het belang van de wetenschapsbeoefening zelf zijn. Zeker als de toewijzing van wetenschapsbeoefenaren aan universiteiten en hogescholen mondjesmaat zal geschieden, is het zaak goed uit te kijken en fouten zoveel mogelijk te voorkomen. Afgezien van de huidige bezuiniging zullen wij daarmee vertrouwd moeten raken. In de voorstellen-Posthumus waarvan ik de onderwijskundige kant al even belichtte, staat centraal het assistentonderzoekerschap. De Landbouwhogeschool heeft evenals andere instellingen van wetenschappelijk onderwijs bezwaar gemaakt tegen de vrijblijvendheid van de voorstellen op dit essentiële onderdeel in het voorontwerp. In het wetsontwerp is met deze bezwaren rekening gehouden. Maar deze – ik citeer nu de memorie van toelichting – „jonge, veelbelovende doctorandi met ruim creatief en kritisch vermogen” zullen maar in beperkte mate mogen worden aangetrokken. Het is dan geboden niet alleen op zakelijke criteria van wetenschapsbeleid maar ook op persoonlijke te letten. Voor beide ontbreken – laten we het in alle werkelijkheidszin en bescheidenheid erkennen – de bouwstenen nog bijna geheel.

Zeer Geachte aanwezigen,

Dit verslag heb ik met opzet zo zakelijk mogelijk gehouden. In mijn slotwoorden wil ik daarvan af. Ik heb namelijk alleszins redenen om op enkele punten van mijn erkentelijkheid blijf te geven en enkele persoonlijke onthullingen te doen. Zo erg persoonlijk zijn deze gegevens overigens niet. Zij zijn – om in de termen van de rechtstaal te spreken – van algemene bekendheid, d.w.z. zij behoeven geen nader bewijs en zijn voor een ieder kenbaar.

Ik ben geen boerenzoon en heb hier niet gestudeerd. Zowel de landbouw als deze Landbouwhogeschool zijn mij pas sinds een dertien jaar wat meer vertrouwd. Dat geeft bepaalde nadelen. Want wij kunnen nu wel met veel aplomb beweren dat wij van dat landbouwkundig kenmerk zowel in de naam als in het werk af moeten, het is mijn vaste overtuiging dat we daarmee heel voorzichtig moeten zijn en dat we aan een aantal verworvenheden moeten vasthouden. In elk geval heb ik juist het afgelopen jaar het autochtone element in onze Landbouwhogeschool leren waarderen. En dan denk ik vooral aan prof. ir. M. L. 't Hart die als secretaris van de senaat afscheid neemt. Van zijn grote kennis van zaken en zijn evenwichtig oordeel heb ik in ruime mate geprofiteerd.

Er is een tweede ervaring die ik heb opgedaan. Als lid van het wetenschappelijk personeel met bepaalde – overigens niet intensieve – contacten met Salverdaplein 10, ons hoofdgebouw, had ik maar een wazige voorstelling van wat een bestuursapparaat als het onze te doen heeft. Nu, een jaar later, meen ik het wel te weten en heb ik er behoefte aan mijn grote er-

kentelijkheid uit te spreken voor alle medewerking die ik heb ondervonden. Ik weet ook dat de toewijding en bekwaamheid van het bureau niet steeds voldoende gewaardeerd worden door de buitendiensten, de studievakgroepen. Maar er groeit gelukkig een beter begrip. Daartoe zal, naar ik aanneem, de komende bestuurshervorming ook kunnen bijdragen. Zij zal het immers mogelijk maken met eigen ogen te zien wat er wordt gepresteerd. Maar wat veel belangrijker is: zij zal, zo hoop en verwacht ik, dwars door werkelijke of vermeende tegenstellingen en polarisaties heen, begrip kunnen wekken voor de goede bedoelingen en eerlijke overtuigingen van alle leden van onze hogeschoolgemeenschap. Laten we proberen in die geest het voor ons liggende studiejaar in te gaan.